

A 19. század már a különféle irányzatok terjedését hozza, a nyugati-európai filozófia hatása begyűrűzik, mégis Oroszország és a nemzeti tudat problémája áll a középpontban. Csaadajev mint a történetbölcselet megalapítója, a szlavofilek, Belinszkij, Herzen, Csernisevszkij, Dosztojevszkij és Tolsztoj nézetei jelentősek.

A 20. századra az irányzatok további differenciálódása jellemző, a marxista és szovjet filozófia mellett az egzisztencializmus és a vallásfilozófia területén születtek olyan jelentős életművek, mint Sesztové vagy Bergyajevé, illetve az orosz írók filozófiai útkeresései, köztük Blok misztikus szimbolizmusa érdemelhet figyelmet.

Aprisko könyve a posztszovjet korszakig az anyag bőségéhez mérten részletesen tárgyalja az oroszországi filozófia történetét, és további tájékoztatói lehetőségeket nyit meg egyes szakmunkák megemlékezésével. Örvendetes volna, ha ezt a használható kézikönyvet követné legalább a jelentős filozófusok műveinek (újra)kiadása, ami sokat segíthetne az orosz kultúra és történelem további tanulmányozásában.

SZALAI ZSOLT

(Fordította Goretity József, Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 890 oldal, 5500 Ft)

Levelek az Andrássy-házból (1864–1869) *Egy angol nevelőnő levelei*

Nagyrészt gróf Széchenyi Istvánnak köszönhető, hogy a reformkori nemzedék számos tagja – akinek anyagi helyzete lehetővé tette – utazásokat tett a fejlett nyugat-európai országokba, elsősorban Angliába. Sokak számára jelentettek ezek az utak örök emlékeket, meghonosítani való mintákat.

Az érdeklődés azonban nem volt új keletű, a magyar arisztokrácia már a 18. század közepétől egyre nagyobb figyelmet tanúsított az angol kultúra, a technikai fejlődés és a politikai berendezkedés iránt. Természetesen kisebb mértékben, de az angolok is igyekeztek kapcsolatot teremteni a polgárosodó Magyarországgal. Utazók, művészek, orvosok és nevelőnők érkeztek, sokan közülük munkát is vállaltak, s többen visszaemlékezéseket írtak tapasztalataikról, élményeiről. Az egyik legismertebb és legérdekesebb John Paget orvos írása, amely élvezetes stílusa, elfogulatlan véleményalkotása miatt ma is szórakoztató olvasmány, fontos forrás.

Bár az 1848–49-es szabadságharc leverése után a Habsburg elnyomás évei nem kedveztek a kapcsolattartási lehetőségeknek, a műveltebb rétegek körében az angol kultúra iránti érdeklődés tovább élt.

Ebben az időben érkezett hazánkba a közelmúltban magyarul is kiadott levelek szerzője, Mary Elizabeth Stevens. A fiatal angol hölgy társalkodónőnek szegődött özvegy gróf Andrássy Károlyné mellé. Kifogástalan műveltségű volt, ami köszönhető volt annak is, hogy gyermekkorában évekig egy franciaországi zárdában nevelkedett, ahol a francia nyelvet is elsajátította. Mary rokonai közül többen is nevelő- és társalkodónőként dolgoztak a Habsburg-birodalomban. Egy rokona szerezte számára az állást az egyik legrégebbi, leggazdagabb, nagynevű arisztokrata családnál, az Andrássyaknál. Rövid letenyei tartózkodás után gróf Andrássy Gyula felesége, Kendeffy Katinka kérte el anyósától a művelt lányt három gyermekük mellé nevelőnőnek.

A kötetben található levelek a szerző édesanyjának és nővérének szólnak. A második világháború idején véletlenül találta meg azokat Mary egyik utóda, miközben angliai házuk padlásán tett rendet és mentette az értékeket a közelgő német bombázás elől. 1999-ben jelent meg egy angol nyelvű válogatás. A könyv eljutott a Franciaországban élő Odeschalchi Pálhoz, Andrássy Gyula dédunokájához is, aki mindent megtett azért, hogy ez a fontos kortörténeti kuriózum megjelenhessen.

Az Andrássy család zempléni birtokain és pesti palotáiban élénk társasági élet folyt, amelyek színes leírása fontos, eddig nem ismert apró részletekkel szolgál az érdeklődők számára. 1867-ben Andrássy Gyula kapott megbízást az uralkodótól, hogy megalakítsa a felelős magyar kormányt. Ez a tény alapjaiban változtatta meg a család és Mary életét is, akik beköltöztek a budai Sándorpalotába. Ettől kezdve nemcsak befolyásos családnál szolgált a levelek

szereplő, hanem az egyik legfontosabb politikai szereplő közvetlen környezetében. Nevelőnőként követte a családot mindenhol: a terebesi birtokra, Karlsbadba, Bad Ischlbe.

Egy öntudatos, feltörekvő, a hazájára büszke, három nyelven beszélő, magát folyamatosan képező, rengeteget olvasó, zenét tanuló, buzgón vallásos fiatal hölgy képe bontakozik ki előttünk a válogatott levelek alapján. Nagyon jó megfigyelő, de véleménynyilvánításával sokszor elveti a súlykot, az őt nem igazán érdeklő vagy nem annyira érintő témákban felszínes, elhamarkodott véleményt formál. Talán bocsánatos bűne, hogy a magyar történelem alakjai, nevezetes eseményei tekintetében sokszor tájékozatlan.

A könyv igazi értéke, hogy nem a kiegyezés korának már alaposan megismert és sokszor unalomig is-

mételt politikatörténetét gazdagítja, hanem a mentalitás- és életmódtörténet jóval ismeretlenebb fejezeteibe kalauzol. Pontosabb képet kaphatunk egy letűnt világ arisztokráciájának mindennapjairól, mentalitásáról, egymás közötti viszonyairól, és ami sokszor a legtöbb információval bír: pletykáiról.

TULOK PÉTER

(Sajtó alá rendezte Cieger András, fordította Bánki Vera, General Press Kiadó, Budapest, 2007, 348 oldal, 2500 Ft)

Egy nyomdaműhely titkaiból

Néhány év óta az Országos Széchényi Könyvtár közönségkapcsolataiban több kellemes változás tapasztalható: sikeres kiállításokat rendez saját, illetve rokongyűjtemények anyagából, emellett figyelmet fordít kincseinek és értékeinek a korábbiánál tágabb körű bemutatására is. Így született meg többek között a *Kincsek a nemzet könyvtárából* című, gazdagon illusztrált album, s a Philostratus-corvina digitalizált, CD-változata is. Szintén említésre méltó a 16–19. századi magyar nyelvű tudományos könyveket vagy a Felvidék nyugati és Horvátország északi részét összekötő, félkör alakú területen keletkezett arisztokrata könyvtá-

rak gyűjteményeit reprezentáló kiállítás.

Ezt a sorozatot folytatja a gyomai Kner nyomdát megidéző tárlat is, amelyet az előzők nyomdokán egy igen látványos, gazdagon illusztrált, rendhagyó katalógus kísér. A kötet szerkesztői ezúttal nem a korábban megjelent írásokból, hanem a fennmaradt dokumentumokból – emlékezésekből, levelekből, folyóiratok közleményeiből – válogattak. Közülük az első, Kner Imre emlékezése édesapjáról, Kner Izidorról, evvel a ma sem tanulság nélküli felüttéssel kezdődik: „az iparos tevékenységének fő törvénye a becsület, a vállalt kötelezettségek minden nehézség és akadály dacára való feltétlen teljesítése”.

Kner Izidor eredetileg a könyvkötő mesterséget tanulta ki, de érdeklődését követve megismerkedett a betűszedéssel és a nyomtatással is. Tudásának akkor látta gyakorlati hasznát, amikor a gyomai előljárók nyomda felállítására biztatták. Első nyomtatványai ennek megfelelően különböző közigazgatási iratok voltak, amelyek egészen 1944-ig fő anyagi támaszát jelentették. Sikerét viszont jelentős mértékben előrelátásának köszönhette, mivel igyekezett a hasonló igények elé menni saját maga által összeállított gyűjteménnyel, és jó helyzetfelismerő képességének is, amelynek következtében mintatárait az egységesített nyomtatványok alapjául használták